

Socialdepartementet
Fredsgatan 8, 111 52 Stockholm
Diarienummer S2018/00232/FS

YTTRANDE ÖVER BETÄNKANDE FÖR BARNETS BÄSTA? UTREDNINGEN OM TVÅNGSÅTGÄRDER MOT BARN I PSYKIATRISK TVÅNGSVÅRD (SOU 2017:111)

Sammanfattning

Civil Rights Defenders tillstyrker i stort utredningens förslag på åtgärder för att minska tvång mot barn inom den psykiatriska och rättspsykiatriska vården. Vi anser dock att vissa bestämmelser måste förtydligas för att barn och unga ska garanteras bästa möjliga vård och omsorg, men också för att Sverige ska leva upp till sina internationella åtaganden. Civil Rights Defenders bestämda uppfattning är att fastspänning och avskiljning av barn måste förbjudas. Då det saknas adekvata förutsättningar att i dagsläget förbjuda dessa tvångsåtgärder bör de dock tillåtas under en övergångsperiod. Under denna period måste möjligheten till dessa tvångsåtgärder avsevärt begränsas.

Vi tillstyrker förslaget att iföra en särskild paragraf (17 a §) som anger vilka tvångsåtgärder som ska få användas gentemot barn, men avstyrker paragrafens hänvisning till 18 § LPT, som är allmänt hållen och som enligt gällande rätt ger befogenhet till fasthållning. Fasthållning av barn ska endast få ske under de förutsättningar som anges i den föreslagna 19 a § första stycket LPT.

Vi avstyrker förslaget om vård i enskildhet som riskerar att ta form av isolering av barn i strid med Barnkonventionen och är bekymrade över att utredningen inte föreslår en utvidgad klagorätt för barn att överklaga beslut om tvångsåtgärder.

Allmänna synpunkter

Civil Rights Defenders har granskat utredningens förslag och bakomliggande resonemang utifrån Sveriges internationella åtaganden att respektera och garantera mänskliga fri- och rättigheter. Civil Rights Defenders välkomnar särskilt att utredningen tar hänsyn till den kritik Sverige fått från europeiska och internationella övervakningsorgan, att den belyser europeiska och internationella konventioner om mänskliga rättigheter i relation till utredningens olika delar samt att en referensgrupp bestående av unga som själva har erfarenhet i den psykiatriska heldygnsvården har rådfrågats under utredningsprocessen.

Civil Rights Defenders ser positivt på att utredningen vill stärka barns rättigheter och delaktighet i vården. Vidare välkomnar vi att förutsättningarna för att vidta tvångsåtgärder stramas upp. Vi menar att många av utredningens förslag är aktuella att införa även för vuxna patienter, och uppmanar därför regeringen att göra en totalöversyn av LPT och LRV utifrån perspektiven mänskliga rättigheter och god vård.

Civil Rights Defenders vill dock understryka vikten av att det vid sidan av lagändringar görs satsningar på kunskaps- och kompetenshöjande åtgärder. För att de föreslagna lagändringarna ska få effekt i praktiken är det avgörande att personal som arbetar inom den psykiatriska tvångsvården, en många gånger komplex arbetsuppgift, får ett tillräckligt kunskaps- och metodstöd.

Nedan kommer våra kommentarer i den ordning som följer av utredningens disposition. I de delarna där vi inte har några synpunkter ur ett människorättsperspektiv har vi inte avgivit något yttrande.

7.3.2 Val av behandlingsalternativ och ny medicinsk bedömning

Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget att införa en ny bestämmelse i LPT och LRV som erinrar om att bestämmelserna i 7 och 8 kap. PL är tillämpliga även vid vård enligt dessa lagar. Detta får antas medföra att rätten till en ny medicinsk prövning får större genomslag i praktiken. Vi vill dock understryka vikten av att vårdinrättningarna utarbetar tydliga rutiner för att fortlöpande informera patienter om denna rätt samt praktiska rutiner för att underlätta patienters ansökan om en ny medicinsk bedömning.¹ Vidare anser vi att rätten till en ny medicinsk bedömning skulle kunna utvidgas ytterligare, i linje med Europarådets tortyrkommittés rekommendationer.

¹ CPT/Inf (2016) 1, fotnot 131.

Europarådets tortyrkommitté konstaterade i sin senaste besöksrapport att patienter (de jure eller de facto) inte har tillgång till en oberoende ny medicinsk bedömning. Trots den allmänna bestämmelsen i 8 kap. PL har patienterna sällan kännedom om rätten till en ny bedömning. Kommittén rekommenderar därför Sverige att komplettera LPT och LRV med specifika bestämmelser som stadgar en *obligatorisk* rätt till en oberoende second opinion. Enligt kommittén är en sådan rättssäkerhetsgaranti nödvändig eftersom personer i psykiatrisk tvångsvård inte alltid är i en position där de själva kan avgöra om det är nödvändigt att efterfråga en ny medicinsk bedömning.² Även om förslaget om en direkthänvisning i LPT och LRV kan antas öka patienternas tillgång till en ny medicinsk bedömning i praktiken, menar Civil Rights Defenders att införandet av en bestämmelse enligt kommitténs rekommendationer måste övervägas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

7.3.3 Principen om barnets bästa

Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget att införa en ny paragraf i LPT, som enligt hänvisning även gäller vid vård enligt LRV, som anger att barnets bästa ska utredas och särskilt beaktas vid alla beslut och åtgärder som rör ett barn. Vi tillstyrker att det uttryckligen anges att hänsyn ska tas till barnets åsikter i enlighet med 2 e § vid bedömningen av barnets bästa, samt att vården ska präglas av omtanke och bygga på respekt för barnets människovärde och integritet.

Förslaget främjar en efterlevnad av grundprincipen om barnets bästa i artikel 3 i Barnkonventionen. Civil Rights Defenders vill dock understryka vikten av att nationella metoder för att kartlägga barnets bästa i det praktiska arbetet utvecklas och att vårdinrättningar får ett uttalat uppdrag att använda dessa metoder. Lagstiftaren bör utse lämplig instans som får i uppdrag att utöva tillsyn gällande vårdinrättningarnas arbete med dessa metoder.

7.3.4 Rätt att få information och att få uttrycka åsikter

Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget att införa en ny paragraf i LPT, som enligt hänvisning även gäller vid vård enligt LRV, som stadgar att barn fortlöpande ska få relevant information vid alla beslut och åtgärder som rör barnet. Vi tillstyrker att det uttryckligen anges att informationen ska anpassas till barnets ålder, mognad och andra individuella förutsättningar, samt att den som lämnar information så lång det är möjligt ska försäkra sig om att barnet har förstått informationen.

² CPT/Inf (2016) 1 p. 122-123.

Förslaget bidrar till en bättre efterlevnad av Sveriges åtaganden enligt artikel 12 Barnkonventionen. Civil Rights Defenders vill dock påminna om artikel 7.3 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som stadgar en skyldighet att säkerställa att barn med funktionsnedsättning erbjuds stöd för att fritt kunna uttrycka sina åsikter, och att dessa åsikter ska tillmätas betydelse. Civil Rights Defenders anser att även barnets rätt till stöd att uttrycka sin åsikt måste framgå av lagen. Europarådets tortyrkommitté framhåller att stöd ska tillhandahållas om det behövs för att patienten ska kunna ta till sig informationen, samt att personalen måste besitta adekvat kunskap och ges relevant utbildning för att kunna hjälpa patienter att förstå sina rättigheter.³

Vidare anser Civil Rights Defenders att det uttryckligen ska framgå i lag att även vårdnadshavare ska få individuellt anpassad information. Föräldrar med en egen funktionsnedsättning har ofta behov av individuellt anpassad information. Trots detta visar bland annat en enkätundersökning om socialtjänstens och omsorgens insatser till barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som genomfördes av Riksförbundet Attention år 2015, att föräldrar till dessa barn har svårt att få det.⁴ Enkäten visar tvärtom att föräldrar med funktionsnedsättning får mindre stöd än andra föräldrar. Därtill finns det ofta brister i bemötandet, och det saknas ofta kunskap om föräldrarnas egen funktionsnedsättning.

Även om undersökningen gäller föräldrar till barn som är föremål för socialtjänstens insatser, kan det på goda grunder antas att detsamma gäller föräldrar till barn inom den psykiatriska tvångsvården. För att vården ska uppnå bästa resultat är det av stor vikt att föräldrarna ges en möjlighet att vara delaktiga, vilket förutsätter individuellt anpassad information, om det bedöms vara förenligt med barnets bästa.

7.3.5 Barn får inte vårdas tillsammans med vuxna

Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget att det ska införas en ny paragraf av vilken det uttryckligen framgår att barn som vårdas enligt LPT, vilket genom hänvisning även gäller barn som vårdas enligt LRV, inte får vårdas tillsammans med vuxna om det inte i det enskilda fallet bedöms vara förenligt med barnets bästa.

Enligt Civil Rights Defenders mening är införandet av en sådan bestämmelse inte enbart nödvändigt för att främja åtgärder för barnets bästa, införandet av paragrafen är även nödvändigt för efterlevnaden av Sveriges åtaganden enligt artikel 37 Barnkonventionen. Även artikel 24 i

³ CPT/Inf (2009) 34 p. 112.

⁴ <http://attention.se/wp-content/uploads/2015/04/rapport-om-stodinsatser.pdf>

Barnkonventionen om rätten till bästa uppnåeliga hälsa och sjukvård och HSL:s krav på god vård, vilket bland annat innebär att patientens behov av trygghet ska tillgodoses, talar starkt för att den föreslagna bestämmelsen ska införas. Liksom utredaren vill vi understryka att bristande resurser aldrig kan utgöra skäl att frångå huvudregeln i den föreslagna bestämmelsen.

7.3.6 Utomhusvistelse och daglig aktivitet

Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget att det i LPT ska införas en ny paragraf, som genom hänvisning även är tillämplig vid vård enligt LRV, om att barn ska ha möjlighet till daglig vistelse utomhus liksom till dagliga aktiviteter på vårdinrättningen.

Civil Rights Defenders välkomnar att utredningen hörsammat den skarpa kritik som Europarådets tortyrkommitté riktat mot Sverige, och lagt fram ett förslag som ligger i linje med kommittés rekommendationer.⁵ Vi är dock oroade över att många vårdinrättningar tycks sakna möjligheten att erbjuda barn utomhusvistelse (s. 221), och det faktum att klagorätt som innebär att barnet kan kompenseras vid utebliven möjlighet till utomhusvistelse saknas.

Vidare vill vi framhålla att den kritik Sverige erhållit inte är begränsad till barn. Civil Rights Defenders anser därför att motsvarande reglering för vuxna måste övervägas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

7.3.7 Sjukvårdsinrättning för rättspsykiatrisk vård

Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget att i 6 § tredje stycket LRV klargöra att barn får vårdas på en sjukvårdsinrättning där det ges rättspsykiatrisk vård endast om han eller hon omfattas av lagen om rättspsykiatrisk vård.

Vi instämmer i utredningens bedömning att det är synnerligen olämpligt att barn som vårdas enligt LPT placeras på vårdinrättningar för rättspsykiatrisk vård. Vi noterar även att barn till utredningen har lyft känslan av obehag när de vårdats tillsammans med personer som dömts för brott. En sådan placering kan inte anses förenlig med kravet på god vård enligt 5 kap. 1 § HSL eller stadgandet om bästa uppnåeliga hälsa och sjukvård enligt artikel 24 i Barnkonventionen, varför det är angeläget att utredningens förslag genomförs.

Av samma skäl som för unga inom psykiatrisk tvångsvård, bör ungdomar inom rättspsykiatrisk vård så långt som möjligt inte blandas med vuxna. Då andelen unga är så få är det dock viktigt

⁵ CPT/Inf (2009) 34 p. 96-97.

att den unge inte isoleras på grund av sin ålder, och att placeringen alltid sker utifrån en bedömning av barnets bästa.

TVÅNGSÅTGÄRDER

Utgångspunkt för användning av tvångsåtgärder

Tvångsåtgärder utgör alltid en allvarlig kränkning av barnets integritet. Det långsiktiga målet måste därför vara en tvångsvård där tvångsåtgärder inte behövs. För att nå dit krävs dock stora satsningar på kunskaps-, kompetens- och kvalitetsutveckling. Därutöver behövs tillräckliga personalresurser och lämpliga vårdlokaler. I avsaknad av detta har Civil Rights Defenders förståelse för utredningens bedömning att möjligheten till vissa tvångsåtgärder inte helt kan tas bort. Civil Rights Defenders bestämda uppfattning är dock att fastspänning och avskiljning av barn är förlegade metoder som måste förbjudas och ersättas av mer aktiva behandlingsinsatser, i enlighet med Barnrättskommitténs rekommendationer.⁶ Av ovan nämnda anledningar bör det dock tillåtas under en övergångsperiod, förslagsvis under en tvåårsperiod. Under denna period måste möjligheten att använda dessa tvångsåtgärder avsevärt begränsas.

Civil Rights Defenders anser därtill, liksom utredaren, att dagens reglering av andra tvångsåtgärder också måste skärpas. Den utbredda användningen av tvångsåtgärder gentemot barn har kritiserats av FN:s tortyrkommitté, som uppmanat Sverige att säkerställa att tvångsåtgärder endast används som en sista utväg, under kortast möjliga tid och under strikt medicinsk övervakning.⁷ Civil Rights Defenders anser att Tortyrkommitténs rekommendationer måste respekteras. De tvångsåtgärder som ska få tillämpas i fråga om barn måste därtill utformas utifrån ett barnrättsperspektiv och barnets bästa måste alltid beaktas vid beslut om tvångsåtgärder, vilket i sig även kommer framgå av den föreslagna 2 c § LPT. Varje tvångsåtgärd måste föregås av noggranna överväganden, och principen att använda så lite våld som möjligt under så kort tid som nöden kräver måste alltid tillämpas.⁸

⁶ CRC/C/CG/8 p. 15. Se även artikel 19 och 37 i Barnkonventionen, som ålägger Sverige en skyldighet att vidta åtgärder för att skydda barn mot alla former av våld och för att säkerställa att barn inte utsätts för grym eller omänsklig behandling. Både Barnrättskommittén och FN:s övervakningskommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har därtill uttryckt särskild oro över att det inom psykiatrivården förekommer bältesläggning och avskiljning av barn med funktionsnedsättningar, se CRC/C/SWE/CO/5 p. 25, CRPD/C/SWE/CO/1 p. 39 med hänvisning till artikel 15 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

⁷ CAT/C/SWE/CO/6-7 p. 13, med hänvisning till artikel 16 i konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

⁸ CRC/C/GC/8 p. 15.

För att de striktare kriterierna som föreslås i detta betänkande ska få genomslag i praktiken, kan Civil Rights Defenders inte nog understryka vikten av kompetenshöjande insatser och utbildning i vårdmetoder som inte inbegriper våld eller tvång. Utbildningsbehovet påvisas inte minst av utredningens egna iakttagelser, som exempelvis visar att det förekommit bältesläggning av unga patienter i uppemot tre dygn (s. 233 f.). Det är Civil Rights Defenders mening att de särskilda uppdrag som föreslås av utredningen i avsnitt 7.5 är avgörande för att de föreslagna bestämmelserna genomgående ska komma att tillämpas på ett önskvärt sätt.

Vi vill också understryka vikten av att barn erbjuds möjligheten till barnanpassade uppföljningssamtal efter en genomförd tvångsåtgärd (18 a § LPT och 8 § LRV). Eftersamtal kan bidra till ett minskat användande av tvång eftersom barnet, när det får uttrycka sina åsikter, även kan föreslå ett bemötande innehållande mindre tvång. Det är dock av största vikt att eftersamtal genomförs utifrån ett barnperspektiv och med en person som barnet känner sig trygg med.

7.3.9 Fasthållning och fastspänning

Fasthållning

Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget att en ny paragraf avseende barn ska införas när det gäller fasthållning, samt att den ska stadga att rörelsefriheten får inskränkas genom att barnet tillfälligt hålls fast om det är uppenbart att andra åtgärder är otillräckliga och det finns en omedelbar fara för att barnet allvarligt skadar sig själv eller någon annan.

Vi instämmer i utredningens bedömning att fasthållning av barn bör regleras särskilt, och inte som idag, genom den allmänt hållna 18 § LPT. En särskild reglering motverkar godtyckligt användande av tvångsåtgärden och bidrar till en bättre efterlevnad av barnkonventionens krav på att våld mot barn endast får användas så lite som möjligt under så kort tid som nöden kräver.⁹ Vi välkomnar att det i författningskommentaren anges att rekvisitet *tillfälligt* innebär att det är fråga om en mycket kortvarig åtgärd av momentan natur i en akut situation för att förhindra fysisk skada.

Vissa lagtekniska betänkligheter finns dock gällande den närmare utformningen av förslaget. I betänkandet berörs inte hur bestämmelsen om fasthållning av barn som föreslås i 19 a § första stycket LPT påverkar tillämpligheten av 18 § LPT, som enligt gällande rätt anses ge befogenhet att hålla fast patienter och som genom hänvisning i den föreslagna 17 a § LPT fortsatt föreslås gälla vid psykisk tvångsvård av barn. Utformningen av 17 a § LPT torde därmed innebära att

⁹ CRC/C/CG/8 p. 15.

både 18 § och 19 a första stycket § LPT ger befogenhet att hålla fast barn, vilket inte kan anses önskvärt. Samma problematik gäller, genom den föreslagna hänvisningen i 8 § LRV, för fasthållande av barn i rättspsykiatrisk vård. Då fasthållning utgör en allvarlig inskränkning i barnets fri- och rättigheter är det av största vikt att tvångsåtgärden endast får tillämpas under de strikta förutsättningar som föreslås i 19 a § LPT. Hänvisningen i 17 a § som innebär att 18 § fortsättningsvis ska gälla vid tvångsvård av barn bör således tas bort.

Fastspänning

Då förutsättningar att helt förbjuda fastspänning av barn saknas, tillstyrker Civil Rights Defenders utredningens förslag. Vi vill dock understryka att möjligheten till fastspänning endast får gälla under en övergångsperiod för att sedan förbjudas.

Civil Rights Defenders tillstyrker, under denna övergångsperiod, samtliga förslag relaterade till fastspänning av barn och ser positivt på att det framgår att tiden för fastspänning endast får förlängas efter *ny undersökning* och *nytt beslut*. En sådan utformning av lagtexten främjar efterlevnaden av Europarådets tortyrkommittés rekommendationer att alla beslut om tvångsåtgärder, samt förlängning, måste fattas efter att läkaren personligen har undersökt patienten.¹⁰

7.3.10 Avskiljning och vård i enskildhet

Avskiljning

Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget, men understryker att möjligheten att avskilja barn endast får gälla under en övergångsperiod för att sedan förbjudas.

Civil Rights Defenders välkomnar särskilt att det vaga begreppet ”störande beteende” utmönstras ur lagstiftningen. Liksom utredningen anser vi att tvångsåtgärder inte får bli ett sätt att hantera barnens symptom, som ibland kan uttryckas som ett störande beteende (s. 254). Rekvisitet ”störande beteende” öppnar upp för att barn och unga med funktionsnedsättning kan avskiljas om de uppvisar ett störande beteende som orsakats av en funktionsnedsättning. För att avskiljande inte ska ske i strid med exempelvis artikel 14 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, däribland artikel 14.2, är det angeläget att begreppet utmönstras.

¹⁰ CPT/Inf (2016)/1 p. 117.

Civil Rights Defenders välkomnar även att det i lagtext föreslås framgå att tiden för avskiljning endast får förlängas efter *ny undersökning* och *nytt beslut*. En sådan utformning av lagtexten främjar efterlevnaden av Europarådets tortyrkommittés rekommendationer att alla beslut om tvångsåtgärder, samt beslut om förlängning, måste fattas efter att läkaren personligen har undersökt patienten.¹¹

Vård i enskildhet

Civil Rights Defenders avstyrker utredningens förslag att införa en ny tvångsåtgärd i form av vård i enskildhet för barn i slutna psykiatrisk tvångsvård. Visserligen instämmer vi i utredningens bedömning att det kan finnas situationer då barn för sin egen skull behöver vårdas i lugnare miljö. Att utforma bestämmelsen som ett tvångsmedel riskerar dock att leda till en ökad möjlighet till isolering av barn i strid med Sveriges internationella åtaganden. Behovet av en lugn vårdmiljö måste istället tillgodoses genom tillhandahållande av lämpliga vårdlokaler där barnet kan uppsöka en lugn miljö på frivillig väg.

I betänkandet anges att vård i enskildhet inte innebär att patienten vistas i ett låst rum, utan i t.ex. en avskärmd del av en korridor (s. 258). Då bestämmelsen är utformad som ett tvångsmedel är dock en förutsättning för beslut om vård i enskildhet att barnet inte samtycker till åtgärden. Även om barnet inte vistas i ett låst rum innebär åtgärden ett kvarhållande mot barnets vilja på en liten yta, vilket riskerar att ta form av isolering.

Förutom att den föreslagna bestämmelsen om vård i enskildhet riskerar att stå i strid med barnrättskommitténs rekommendationer, saknar den ett flertal av de garantier som enligt FN och Europarådet måste uppställas vid isolering. Exempelvis framgår inte av lagtexten att barnet ska stå under fortlöpande uppsikt av hälso- och sjukvårdspersonal.

Vidare befarar Civil Rights Defenders att kvarhållande av barn i en avskärmd del av lokalen, mot deras vilja, riskerar att leda till en ökad våldsanvändning mot barnet. Också detta talar emot införandet av vård i enskildhet som ett tvångsmedel.

Avslutningsvis vill Civil Rights Defenders framhålla att sådana brister i vårdlokalernas utformning som omnämns i betänkandet (s. 169 f.) inte kan motivera utökade tvångsmedelsbefogenheter gentemot barn. Behovet av en stimulfattig miljö måste i första hand uppfyllas genom att barn i den psykiatriska heldygnsvården erbjuds en bra vårdmiljö med tillgång till lugna rum som barnet frivilligt kan uppsöka när han eller hon behöver få vara ifred.

¹¹ CPT/Inf (2016)/1 p. 117.

Det är under inga omständigheter acceptabelt att brister i vårdlokalernas utformning medför en ökad tvångsmedelsanvändning.

7.3.11 Elektroniska kommunikationstjänster

Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget med reservation för att det även bör framgå att nytt beslut ska fattas efter *ny undersökning*, i linje med Europarådets tortyrkommittés rekommendationer.¹² Vi tillstyrker även förslaget om att den myndighet som regeringen bestämmer ska underrättas om beslut om inskränkning och om tiden för inskränkningen förlängs.

7.3.13 Överklagande av tvångsåtgärder

Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget att den som förordnas som offentligt biträde för någon under 15 år utan särskilt förordnande ska vara den unges ställföreträdare i mål eller ärende som förordnandet avser. Vi instämmer i utredningens bedömning att regeringen bör utreda om Barnombudsmannen bör ges möjlighet att föra talan för enskilda i av utredningen angivna fall. Vi beklagar dock att utredningen inte lägger fram förslag som utökar barns möjlighet att överklaga beslut om integritetskränkande tvångsåtgärder.

Civil Rights Defenders instämmer i utredningens bedömning att rätten att överklaga beslut om tvångsåtgärder bör tillkomma såväl vuxna som barn. Att utredningen, som varit begränsad i sitt uppdrag, väljer att inte lägga fram ett förslag på utvidgad rätt att överklaga för barn är dock beklagligt. Som konstateras i betänkandet finns det inget juridiskt eller annat skäl till att beslut om inskränkningar i den enskildes fri- och rättigheter ska kunna överklagas enligt annan lagstiftning med liknande syfte (LVU och LVM) men inte enligt LPT eller LRV (s. 271). Tvärtom ställer artikel 13 i Europakonventionen ett tydligt krav på att den vars rättigheter kränkts ska ha rätt till ett effektivt rättsmedel. Det kan därför starkt ifrågasättas om gällande lagstiftning är förenlig med konventionens krav. Barn som vårdas i psykiatrisk tvångsvård är särskilt utsatta, och lagstiftningen medger att deras rättigheter under vissa förutsättningar inskränks genom påtagligt integritetskränkande tvångsåtgärder. De barn och unga som utredningen har varit i kontakt med är av uppfattningen att de flesta tvångsåtgärder vidtas på ett slentrianmässigt sätt utan att förebyggande eller alternativa metoder prövats (s. 123). Staten har här ett särskilt ansvar att säkerställa att barnen inte utsätts för rättighetsinskränkningar som inte är förenliga med lag och absolut nödvändiga. Detta fordrar en möjlighet att få beslut om tvångsåtgärder granskade av domstol. Det är därför angeläget att regeringen tillsätter en

¹² CPT/Inf (2016) 1 p. 117.

utredning som får i uppdrag att föreslå en utvidgad rätt att överklaga beslut om tvångsåtgärder enligt LPT och LRV.

7.4 Utveckling och kontroll av psykiatrisk vård

Civil Rights Defenders tillstyrker utredningens förslag att det ska inrättas ett särskilt nationellt utvecklings- och kontrollorgan – nämnden för utveckling av psykiatrisk tvångsvård för barn. Vi anser dock att nämnden också bör ha i uppdrag att utöva tillsyn över psykiatrisk tvångsvård för vuxna.

Vi tillstyrker även förslaget att det i PSL ska införas en bestämmelse om att hälso- och sjukvårdspersonal är skyldiga att lämna ut sådana uppgifter som den föreslagna nämnden för utveckling och kontroll av psykiatrisk tvångsvård av barn behöver för sin verksamhet men anser att denna skyldighet även bör omfatta vuxna.

7.5 Särskilda uppdrag

Civil Rights Defenders tillstyrker samtliga förslag om särskilda uppdrag, men vill särskilt framhålla vikten av människorättskompetens inom den psykiatriska tvångsvården.

För att Sverige bättre ska leva upp till sina internationella åtaganden, men också för att vården ska bli bättre, är det angeläget att introducera ett människorättsbaserat arbetssätt på vårdinrättningarna. Civil Rights Defenders vill särskilt lyfta projektet *Att pröva ett människorättsbaserat arbetssätt i praktiken* som genomförts i Västra Götalandsregionen och som fått beröm av FN:s särskilda rapportör för rätten till bästa fysiska och psykiska hälsa. Projektet har resulterat i en minskad användning av tvång (i stort sett ingen bältesläggning) och en ökad delaktighet för patienterna.¹³ De utbildnings- och forskningsuppdrag som föreslås av utredningen bör därför få i uppdrag att särskilt öka vårdpersonalens människorättskompetens.

Stockholm som ovan,

John Stauffer

Acting Executive Director

¹³ Västra Götalandsregionen, *Att pröva ett människorättsbaserat arbetssätt i praktiken - Slutrapport*, www.vgregion.se/regional-utveckling/verksamhetsomraden/manskliga-rattigheter/rattighetsbaserat-arbete/